

Список літератури

1. Малік М. Й. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та екологічнобезпечного агропромислового виробництва / М. Й. Малік, М. А. Хвесик // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 3–12.
2. Національна доктрина продовольчої безпеки України / П. Саблук, Г. Калетнік, С. Кваша [та ін.] // Економіка АПК. – 2011. – № 8. – С. 3–11.
3. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення) / В. Геєць, В. Юрчишин, О. Бородіна [та ін.] // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 4–14.
4. Яка модель агросектору необхідна Україні? // Дзеркало тижня. Україна. – 2012. – 18 травня. – № 18. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/yaka_model_agrosektoru_neobhidna_ukrayini.html

Рассмотрено современное состояние сельскохозяйственного производства в Украине, обоснованы предложения относительно перспективных направлений развития агропродовольственного рынка при участии субъектов различных организационно-правовых форм хозяйствования.

Сельскохозяйственное производство, сельскохозяйственные предприятия, хозяйства населения, агрохолдинги, социально направленная стратегия развития.

In the article it is considered the modern position of agricultural production in Ukraine, suggestions of perspective directions of agricultural market development with subjects of different organizational-legal forms of management are grounded.

Agricultural production, agricultural enterprises, farms, agricultural holdings, socially oriented strategy of development.

УДК 005:631.11

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ

І. В. Данилевська, аспірантка*

Систематизовано особливості сільського господарства та обґрунтовано їхній вплив на процеси управління в аграрних формуваннях. Визначено взаємозв'язок управлінської діяльності з умовами господарювання на землі.

Управлінський цикл, управлінське рішення, особливості сільського господарства.

Сукупність галузей народного господарства становить економіку країни. Усі галузі народного господарства розвиваються за економічними

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Г.М.Чорний

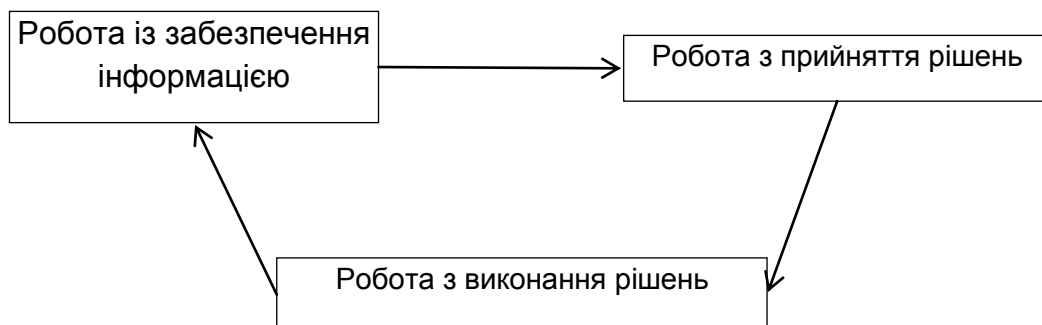
законами, що діють у суспільстві. Водночас, сільське господарство має специфічні природні та соціально-економічні особливості, які вирізняють його з інших галузей народного господарства і зумовлюють специфіку дії економічних законів. А особливості сільського господарства, у свою чергу, як галузі, зумовлюють і відповідні особливості управлінських циклів та особливості практичної діяльності управлінських працівників щодо їх здійснення. Ці особливості потрібно враховувати керівникам, заступникам керівників та головним спеціалістам аграрних підприємств під час прийняття рішень. Тому підприємець повинен добре знати і вміло використовувати не тільки економічні закони, а й закони природи. Адже тут об'єктом діяльності людини є живі організми – рослини і тварини; їхні біологічні процеси протікають за певними законами природи, а вплив людини на ці процеси обмежений.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних вчених, які досліджують проблеми розвитку аграрної сфери, звертають увагу у своїх наукових працях на те, що розвиток аграрних підприємств в Україні відбувається відповідно до особливостей ведення аграрної галузі в тому чи іншому регіоні держави. Це такі вчені, як В. П. Галушко, Г. М. Чорний, В. Г. Андрійчук, О. Д. Гудзинський, В. К. Збарський, О. Ю. Єрмаков, С. М. Кваша, В. К. Терещенко, С. І. Михайлов та інші.

Мета дослідження – уточнити особливості управлінської діяльності в агроформуваннях під впливом умов сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу. Особливості управління в аграрних формуваннях залежать від специфічних умов галузі сільського господарства, які впливають на здійснення управлінських циклів.

Змістом практичної управлінської діяльності в усіх без винятку агроформуваннях є виконання певних видів робіт, які утворюють коло або цикл (див. рисунок).

Схематичне зображення диференціації функції суб'єкта управління*

*Джерело: побудовано автором.

У теорії менеджменту ці три види робіт тлумачаться як первинні універсальні функції.

Виконання цих функцій за реальних умов сільськогосподарського виробництва отримуватиме відповідне «забарвлення», тобто, матиме свої особливості (далі розглянемо ці особливості) порівняно з іншими сферами суспільного виробництва.

Практична управлінська діяльність керівників і спеціалістів аграрних підприємств безпосередньо узгоджується з трьома стадіями управлінського циклу: першій стадії відповідає робота з інформаційного забезпечення; з другою стадією пов'язується діяльність з прийняття рішення; з третьою стадією узгоджуються зусилля з реалізації рішень, наслідком чого будуть зміни в об'єкті управління як джерела появи нової інформації, що започаткує черговий управлінський цикл. Таким чином, суб'єктивна практична управлінська діяльність має свою внутрішню об'єктивну основу – циклічну зміну стану інформації та узгоджується з її стадіями.

Отже, управлінський процес – це практична діяльність суб'єктів управління, яка складається з однорідних видів робіт, що послідовно виконуються відповідно до стадій циклічної зміни стану інформації.

Методологія дослідження управлінських процесів у АПК також враховує специфічні особливості сільського господарства, які безпосередньо впливають на кількісні та якісні параметри управлінських циклів як об'єктивні чинники: непередбачений вплив природних явищ, сезонність технологічних процесів у рослинництві, наявність живих організмів з притаманними їм біологічними законами розвитку, значна тривалість окремих технологічних процесів, просторова розосередженість виробничих об'єктів, багатогалузевий характер виробництва, недосконалі техніка і технологія, низький рівень соціально-побутової сфери.

Земля в сільському господарстві є головним і незмінним засобом виробництва, тоді як у промисловості – обладнання, механізми, будівлі тощо. Властивості землі, за правильного її використання, поліпшуються. Це є основою раціональних систем землеробства, які повинен застосовувати керівник аграрного підприємства для успішного його функціонування.

Однією з властивостей використання землі є сезонність виробництва у рослинницькій і тваринницькій галузях, тобто, неможливість прискорення виробничого процесу, як у промисловості. Наприклад, час виробництва озимої пшениці становить 10 місяців. Процес праці переривається в проміжках між посівом, внесенням добрив, весняним боронуванням і збором урожаю. Сезонний характер сільськогосподарського виробництва зумовлює нерівномірність використання робочої сили, машин і знарядь, одержання продукції та надходження коштів від її реалізації. Звідси – повільний обіг виробничих фондів. Термін виконання прийнятих рішень адекватний періоду технологічних процесів. У певних межах таку ситуацію можна згладжувати шляхом виготовлення продуктів (йдеться про таку організацію виробництва, яка поєднує основні й допоміжні галузі).

Сільське господарство, більше, ніж інші галузі народного господарства, залежить від кліматичних умов, що безпосередньо впливають на організацію виробництва та управління ним. Крім цього, кліматичні умови є визначальним чинником спеціалізації сільськогосподарського виробництва, а це зумовлює специфіку його організації [1, с. 426]. Тут присутній непередбачений вплив природних явищ (посуха, надмірне зволоження, коливання температури,

весняні заморозки, тривалість безморозного періоду, стихійна поява хвороб і шкідників). Для управлінців, у зв'язку із цим, багато непередбачуваної інформації. Рішення, які вони приймають, містять доволі значну частку ризику.

Частина виробленої продукції у сільському господарстві використовується у подальшому виробництві (певну кількість зерна, картоплі та іншої продукції залишають на насіння, для годівлі худоби, частина поголів'я тварин використовується для відтворення стада і т. ін.). Тому не вся вироблена в цій галузі продукція є товарною. Це зумовлює особливості планування обсягів виробництва та розподілу продукції, а також організації виробничих процесів.

Дуже важливим є своєчасність виконання виробничих рішень (наприклад, сівба, збір урожаю, догляд тварин). Якщо в промисловості несвоєчасне виконання технологічних операцій веде до затримки виготовлення продукції, то в сільському господарстві це призводить до прямих втрат продукції, погіршення її якості, великих втрат втіленої в неї праці. Це позначається на результатах діяльності підприємства.

Також управлінцям слід враховувати взаємодоповнюваність основних галузей народного господарства – рослинництва й тваринництва. Останнє не може розвиватись без кормової бази, а рослинництво – без органічних добрив, що надходять від галузі тваринництва. Крім того, їхній паралельний розвиток дозволяє раціональніше використовувати трудові та матеріальні ресурси.

Низький рівень соціально-побутової сфери життя обумовлює специфіку в організації управління АПК: різниця між містом і селом, стійкість традицій і звичаїв сільського населення, вплив господарств населення на економічний стан працюючих тощо. Стан соціальної інфраструктури визначає задоволення людських запитів, що пов'язані з життєдіяльністю та проживанням у сільській місцевості (рівень життя) і які безпосередньо впливають на працездатність і бажання працювати на сільськогосподарському підприємстві. Той рівень оплати праці, який нині існує на українському сільськогосподарському підприємстві передбачає лише відсутність стимулу до трудової активності.

Не менш важливим фактором для підтримки працездатності, а також для розвитку кваліфікаційних і розумових здібностей сільського населення, є наявність вільного часу та можливість оптимального його використання. Сільський житель, не маючи інших можливостей забезпечення достатнього рівня доходів, змушений додатково працювати у своєму особистому господарстві. По суті, працюючи у дві зміни, працівник змушений берегти сили, розподіляти їх на подвійний робочий день. Безумовно, це супроводжується зниженням інтенсивності праці. Звідси неминуче недовикористання професійного й творчого потенціалу працівників сільського господарства, тобто неповна віддача на робочому місці [6, с. 151–155].

Територіальна розосередженість між структурними підрозділами господарюючих суб'єктів і робочих агрегатів у землеробстві, великі обсяги

внутрігосподарських перевезень вантажів (зерна, добрив, кормів, пального) та значні витрати енергетичних ресурсів і засобів виробництва. На відміну від промисловості, де зазвичай відбувається рух предметів праці, а знаряддя виробництва (машини, обладнання) закріплені на одному місці, у сільському господарстві рухаються знаряддя виробництва, а предмети праці – рослини і тварини – знаходяться на одному місці. Це впливає на формування виробничих витрат, оскільки зумовлює порівняно велику потребу в механізмах і витратах на переїзди й транспортування продукції, а також зумовлює певні особливості операційного менеджменту, пов'язані з необхідністю мінімізації витрат [1, с. 426]. Територіальна розпорошеність виробництва і віддаленість структурних підрозділів від центральних садиб, погані дорожні умови стають на перешкоді збору та опрацюванню інформації, що веде до запізнілого прийняття оперативних рішень. Ці обставини потребують розширення кордонів самостійності як самих підприємств, так і внутрішньогосподарських підрозділів, особливо в оперативно-господарській діяльності.

Тривалий період виробництва. Необхідність для керівників сільськогосподарських підприємств приймати ризикові рішення в умовах неповної інформації. Рішення щодо виробництва продукції приймаються за рік, а то й більше, до моменту реалізації. За цей час ринкова ситуація може змінитися в несприятливий для підприємства бік [5, с. 140].

Урахування особливостей управління в сільському господарстві, як галузі суспільного виробництва, обов'язкове, тому що вони, значною мірою, визначають ефективність всієї системи управління сільськогосподарським виробництвом знизу доверху.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Особливістю сільськогосподарського виробництва є те, що це один із найбільш ризикованих видів господарської діяльності. На його результати впливає багато чинників: природно-кліматичні умови, тривалий період виробництва, значна кількість на одному сільськогосподарському підприємстві технологічних процесів, територіальна розосередженість виробництва, низький рівень соціально-побутової сфери життя, сезонність виробництва тощо. Усе зазначене вище потребує від керівників інтенсивнішого і більш виваженого прийняття управлінських рішень, майже миттєвого реагування на зміни ринкової кон'юнктури, врахування досвіду (який формується від 6 до 12 років), формування своїх рішень з урахуванням усіх особливостей ведення сільськогосподарського виробництва. Також завчасно мають бути готові альтернативні варіанти та адаптивні плани.

Зважаючи на вищевикладене, задля забезпечення ритмічності відтворення у сільськогосподарському виробництві, важливу роль управлінці повинні відводити створенню резервних фондів. Досліджувана галузь потребує значних страхових ресурсів на випадок непередбачених природних умов. Це стосується, передусім, кормів, насіння, а також оплати праці для забезпечення стабільності доходів сільських працівників.

Список літератури

1. Дяченко О. В. Сутність соціально-економічних умов та їхній вплив на ефективність функціонування агроформувань / О. В. Дяченко // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 151–155 с.
2. Економіка сільського господарства : навч. посіб. / [В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий та ін.] ; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – 314 с.
3. Єрмаков О. Ю. Розвиток форм підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві України : монографія / О. Ю. Єрмаков, В. В. Вакараш, В. М. Вакараш. – К. : Компрінт, 2013. – 230 с.
4. Кобилянська О. М. Ризик як економічна категорія та його особливості в аграрному виробництві / О. М. Кобилянська // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 140–148.
5. Михайлов С. І. Менеджмент : навч. посіб. / [С. І. Михайлов, Т. І. Балановська, О. С. Степасюк та ін.] ; за ред. С. І. Михайлова. – К. : Центр навч. л-ри, 2012. – 536 с.
6. Чорний Г. М. Управління: концептуальні засади національного менеджменту : монографія / Г. М. Чорний. – К. : ННЦІАЕ, 2005. – 102 с.

Систематизированы особенности сельского хозяйства и обосновано их влияние на процессы управления в аграрных формированиях. Определена взаимосвязь управленческой деятельности с условиями хозяйствования на земле.

Управленческий цикл, управленческое решение, особенности сельского хозяйства.

It is systematized the features of agriculture and it is justified their impact on management processes in agricultural units. It is determined the interrelation of management with the condition of economic activities on the ground.

Management cycle, management decisions, especially in agriculture.

УДК: 330.322:631.11

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

І. М. Даценко, аспірант*

Визначено головні особливості інвестиційного середовища функціонування підприємств в аграрній сфері в умовах економічної кризи. Визначено взаємодію інвестиційних ризиків, потенціалу, активності суб'єктів господарювання та їх вплив на рівень інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання в умовах економічної кризи.

Інвестиційне середовище, підприємство, аграрна сфера, бізнес, економічна криза.

*Науковий керівник – професор, доктор економічних наук М. М. Ільчук